

MENO IR KULTŪRINIŲ VEIKLŲ ĮGYVENDINIMO RETAI APGYVENDINTOSE VIETOVĖSE LIETUVOJE STUDIJA

LIETUVOS PILIŲ IR DVARŲ ASOCIACIJOS TINKLAS

WP 03: DAUGIAŠALĖS APŽVALGOS PAGRINDAS

2016

Parengė Regina Žirgulevičienė
Lietuvos pilių ir dvarų asociacija
Vilnius
2016 m. gegužės mėn.

Turinys

1. Pratarė: vietinės apžvalgos prielaidos ir tikslas.....	3
2. Metodologinis pagrindimas.....	3
3. Aktualios tendencijos nacionalinės / regioninėse kultūros politikos srityje.....	4
4. Gerosios praktikos pavyzdžiai.....	5
4.1. <i>Aikas Žado</i> laboratorija Žeimių dvare.....	5
4.2. Sližių dvaras Ukmergės rajone.....	6
4.3. Saldutiškio dvaras Utenos rajone.....	7
4.4 Akmenos dvaras Anykščių rajone.....	9
5. Išvados – poreikiai bei iššūkiai.....	10
6. Rekomendacija tolimesniam pilotiniam darbui.....	11

1. Pratarinė: vietinės apžvalgos prielaidos ir tikslas

Pilys ir dvarai Lietuvos teritorijoje pradėjo atsirasti tryliktame amžiuje. XX a. pradžioje Lietuvoje apytikriai buvo apie 3000 dvarų.

Valdą sudarė rūmai, parkas, sodas, ūkiniai pastatai. Dvarai nuo pat pradžių formavosi kaip kultūriniai centrai.

Aplink dvarus kūrėsi kaimai. Istoriskai susiklostė, kad nebuvo daug didelių ar mažesnių miestų Lietuvos teritorijoje. Lietuva buvo kaimiška šalis, didžioji dalis gyventojų gyveno kaimiškose vietovėse. Dvaras buvo kaimo ir mažesnių miestelių stiprybė.

1941 –aisiais Lietuva buvo inkorporuota į Sovietų Sąjungą. Dvarai buvo nacionalizuoti nedelsiant. Juose įkurti grūdų sandėliai, technikos remonto dirbtuvės, gyvenamosios patalpos, parduotuvės, kartais mokyklos. Per 50 metų dvarai smarkiai apgriauti arba buvo visiškai sunaikinti. Tai labai atsiliepė aplinkinėms vietovėms. Kaimai ir maži miesteliai, kurie supo dvarus, nyko arba vegetavo. 9 –tame praeito amžiaus dešimtmetyje ėmė smarkiai mažėti kaimo gyventojų, iš Lietuvos žemėlapio ėmė sparčiai nykti kaimai, visa Lietuvos teritorija, išskyrus kelis miestus, tapo retai apgyvendintomis vietovėmis.

Mūsų asociacija vienija valdytojus, vadovus ir savininkus apie 50 –ties pilių ir dvarų. Jie visi yra savanoriai. Kiekvienas iš jų išsikėlęs sau užduotį – atstatyti labai nuniokotą, griūvantį dvarą, ir atgaivinti kultūrinę veiklą jame.

Dabar tik šių savanorių dėka dvarai lėtai grįžta į gyvenimą. Mūsų tikslas - ne tik atstatyti pagrindinius dvarų pastatus bei kitus pastatus, atkurti infrastruktūrą, jei tai įmanoma, bet ir sugrąžinti į gyvenimą paveldo kultūrinės tradicijas.

Šioje apžvalgoje pateiksime teigiamų tendencijų, pagrindžiančių mūsų optimistinį požiūrį. Galiausiai mes pateiksime pasiūlymus, išplaukiančius iš paieškų, kaip plėtoti esamą potencialą ir kaip pašalinti trukdančias kliūtis.

2. Metodologinis pagrindimas

Ši apžvalga parengta, atlikus šaltinių paiešką, apklausą, struktūrizuotą apklausą, apibendrinant apsilankymų medžiagą, pasikalbėjus su Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos nariais, - savininkais ir valdytojais, nes jie visi yra savanoriai.

3. Aktualios tendencijos nacionalinės / regioninės kultūros politikos srityje

Iki šių dienų vis dar nėra išsamios tvarios nacionalinio paveldo apsaugos Lietuvoje. Nepaisant to, savininkai ir valdytojai bando išnaudoti visas galimybes atkurti, atstatyti paveldą visais įmanomais būdais. Jie visi yra savanoriai. Pradėję šį darbą įvairiais keliais, jį tęsia daug metų. Daugeliu atvejų jie yra pirmieji, kurie atranda ir atskleidžia retai apgyvendintų vietovių grožį ir patrauklumą. Labai gražu, kai jie patys kviečia kitus žmones savanoriškai veiklai. Pirmiausiai jie kviečia gimines ir pažįstamus kartu su šeimomis. Žingsnis po žingsnio dalyviai ima kviesti kitus dalyvius.

Kaip dabartinę tendenciją mes matome darbo savanorių ir kultūros savanorių apjungtas veiklas. Išlikusi puiki sovietmečio tradicija – dieną ar kelias dienas pabūti darbo savanoriais, dalyvauti savanoriškoje veikloje darant gerus darbus, tvarkant aplinką ar panašiai. Tai buvo labai patrauklu, kiekvienas jautėsi reikšmingas atlikdamas naudingą darbą. Iki šių dienų gyventojai palankiai nusiteikę darbo savanorių atžvilgiu. Jie patys su malonumu dalyvauja savanoriškoje veikloje.

Iš kitos pusės, kultūros savanoriai daugeliu atvejų atvyksta iš kitur. Didžiąjai jų daliai kultūrinė veikla yra saviraiškos būdas. Kaip taisyklė, pagyvėjimas retai apgyvendintose vietovėse yra nepalyginamai sėkmingesnis, kai apsijungia bendrai veiklai darbo savanoriai ir kultūros savanoriai. Vietos gyventojų ir atvažiavusių svečių glaudi integracija leidžia jiems visiems pasijusti geriau, leidžia dirbti kartu, leidžia išreikšti save, leidžia palaikyti gerą nuotaiką.

Bet geriausias dalykas šioje situacijoje - pasiryžimas likti tiems, kurie gyvena šiose retai apgyvendintose vietovėse ir noras sugrįžti į šias vietas vėl ir vėl tiems, kurie gyvena kitur.

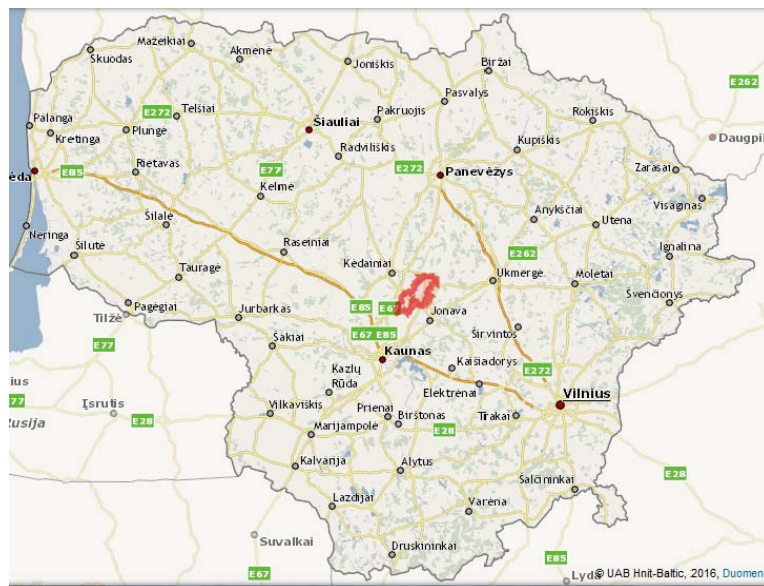
Turistiniai maršrutai ir keliai vietovėse, kur nėra žymių objektų, pasiteisina tik tuo atveju, jeigu yra įjungta kokia nors kultūrinė veikla.

4. Gerosios praktikos pavyzdžiai

Pateiksime kelis mūsų tinkle gerosios praktikos pavyzdžius.

4.1. Aikas Žado laboratorija Žeimių dvare

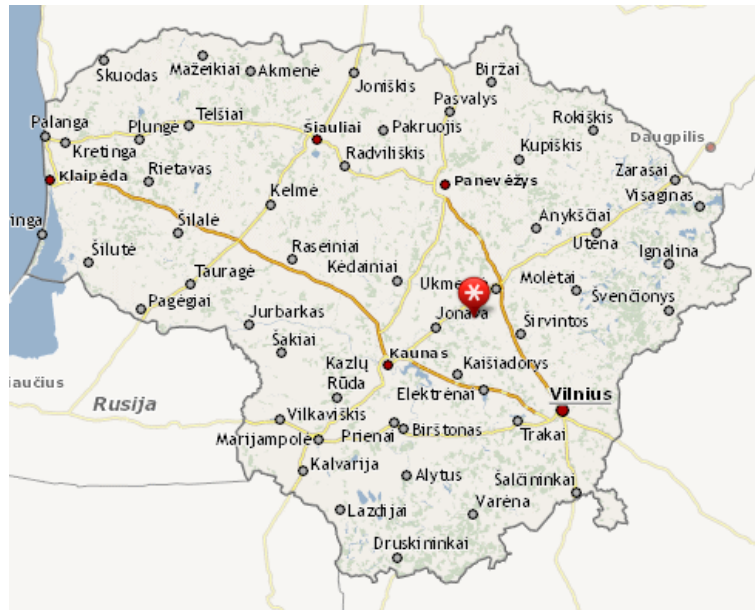

AIKAS ŽADO LABORATORY

Aikas Žado laboratorija yra laboratorija, kurioje darbuojasi Aikas Žado. Aikas Žado yra postgyventojas. Aikas Žado laboratorijoje Žeimių dvaro sodyba yra organizuojama kaip postgyventojų miestas, kur išlikti gali tik stebėjimo virtuožai. Pagrindinis šiame mieste gyvenančių dalyvių siekis yra iškoduoti tą patį hyper:header'į skirtingose psichologinio ir realaus laiko zonose. header'is nuolatos seka agregatą. Tačiau tai nebėra gyvas muziejus, kuriame išliekamąją vertę turintys paveldo objektai yra dekoratyviai ar formaliai įveiklintos istorinės rekonstrukcijos, tarnaujančios pridėtinės vertės didinimui, tai tiesiog erdvė, kurioje pats gyvybės traktavimas yra kas kartą perstruktūruojamas ir kuriamas paties Žemės rutulio paveldosaugiškumo scenarijus. Žemė, nei greičiau nei lėčiau, yra apjuosama agregato oda. Laboratorijoje testuojama metabolizmo technologija. Sudalyvauk ir sužinok kodėl 2016 m. šis miestas primena amžinąjį halloween'ą.

Tuo tarpu Aikas Žado gyvena 1826siais ir padeda J. Bercelijui sudaryti pirmąjį organinės chemijos vadovėlį.

4.2. Sližių dvaras Ukmergės rajone

Sližių dvaras, kažkada jungęs kaip ūkinis vienetas daug kaimų ir vienkiemų, išsibarsčiusių per 400 ha valdas, po sovietinių transformacijų nepriklausomybės metais atgauna savo veidą.

Sližių kaimo bendruomenė tampa vis stipresne ir pildosi jos svajonės. Kultūra – jos pagrindas, viskas, KAIP jie daro, veikia ir dirba.

Sližių dvaras ir Sližių kaimo bendruomenė puoselėja įvairias veiklas. Visos veiklos ir iniciatyvos pagrįstos savanoriška veikla ir asmenine iniciatyva. Miesto gyventojai visada yra kviečiami dalyvauti.

Jie svajoja, galvoja ir veikia.

Pateikiame kelias, tikrai ne visas veiklas, įvykius ir susitikimus.

I Kartu pažymimas Naujųjų metų virsmas. Šventų Kalėdų metu pasiruošiame čiuožyklą, darome „sniego meną“, Puošiame salę, eglutę. Idėjos gimsta spontaniškai ir subėgę visi pasidarome gražią šventę

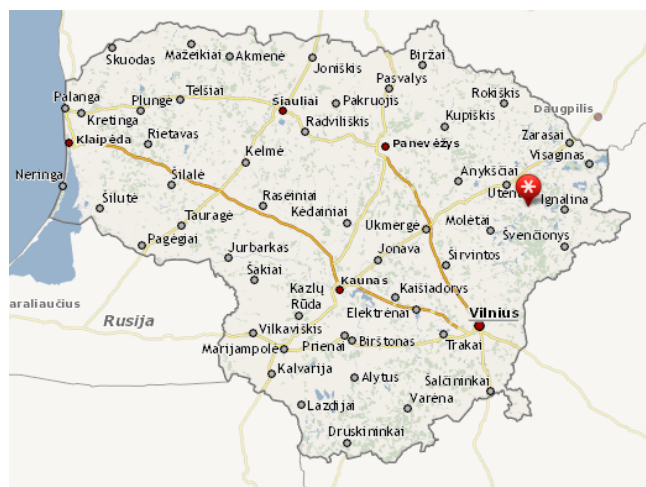
II Švenčiama Nepriklausomybės diena Casario 16. Tradiciškai organizuojamas šaškių, šachmatų, stalo teniso turnyras. Žaidžia visi-jaunas ir senas, ūkininkai, ir prezidentai.

- III Talka „DAROM“. Šiais metais buvo atnaujinta lauko veniso/krepšinio aikštelė, sutvarkytas, atsodintas kaimo parkas, dalinai atkurtas dvaro parkas, ažuolų alėjoje pasodinta ažuoliukų
- IV Poezijos pavasaris „Žydinčios vyšnios šakelė“ kiekvieną Gegužę. Tai dvidešimtmetė tradicija, pradėta „senais kolūkių laikais“. Visa organizacija, konkursas, prizų steigimas - viskas - kaimo bendruomenės

4.3. Saldutiškio dvaras Utenos rajone

Saldutiškio dvaras kartu su bendruomene organizuoja renginius, parodas, festivalius. Kaimo bendruomenė kviečia visus jungtis, organizuojant akcijas – Baltosios širdelės šventę, avikirpio šventę, meno parodas.

Tai mus jungia, nepriklausomai nuo to, kaip toli bebūtume

Atgimimą simbolizuoja šventės – Velykos, Motinos Diena, paminėjimai tokių įvykių kaip Sausio 11-tosios, Vasario 16-tosios, Kovo 11-tosios, taip pat taip pat kvietimas skirtingų kartų žmones padiskutuoti jautriais klausimais. Saldutiškio dvaras visus kviečia gerai praleisti laiką.

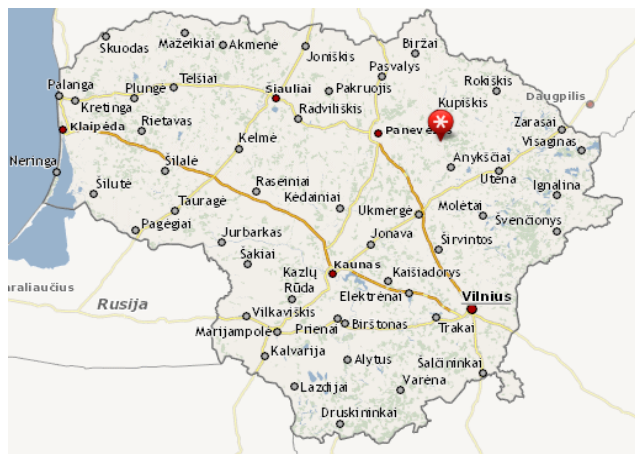
Bendruomenės iniciatyva vykstanti Baltosios širdelės šventė yra gera gyventojų pagalba vaikams. Dvare įsikūrusi kaimo bendruomenė kviečia pabūti dviems dienoms “Baltoji širdelė – būk geras”.

Daug vaikučių serga vėžiu – jiems ypač reikalinga pagalba. Labdaros renginys dvaro parke vienija žmones ir padeda pasirūpinti, prisiminti vaikus.

Siekama sumažinti atotrūkį tarp kaimo ir miesto gyventojų, bendrai skatinti pilietiškumo ir tautiškumo iniciatyvas, saviverčių supratimą, įvairių amžiaus grupių piliečių atotrūkį, būti aktyviais pilietinės visuomenės nariais.

Papasakokite tikras istorijas. Tikslas yra paskatinti kalbėti apie tai, apie ką galvojama, bet dažnai nutylima. Kiekviena kas trečia moteris (o jų pasaulyje apie bilijonas) kenčia nuo smurto. Smurtas prieš moterį šeimoje tai tyčinis psichinis, psichologinis, ekonominis ar seksualinis smurtas vieno šeimos nario, paprastai vyro prieš kitą šeimos narį, paprastai moterį, jeigu šie veiksmai pažeidžia jos, kaip pilietės ir asmens konstitucines teises ir laisves ir sukelti ekonominę, fizinę, psichinę ar moralinę žalą.

4.4 Akmenos dvaras Anykščių rajone

Akmenos dvaro pastate įsikūrusi maža Akmenos kaimo bendruomenė. Tradiciškai į metus 4 kartus organizuojami įvairūs 2 ar 3 dienų plenerai – molio lipdymo, tapybos ar kitokių formų. Plenero dalyviai kartu gauna ir kitokių pareigų bei pavidimų.: paruošti maistą, sutvarkyti gėlyną, priskaldyti malkų, ar papuošti Kalėdų eglutę. Šios šventės yra tokios patrauklios, kad dalyviai atvažiuoja šeimomis, kviečia draugų šeimas, o po to vyksta ilgi aptarinėjimai Facebook'e.

5. Išvados – poreikiai bei iššūkiai

Iš tikrųjų labai sudėtingas dalykas yra restauruoti ir atstatyti dvarus, nesant reikiamų mechanizmų ir kitokių resursų. Mes siūlome kultūro paveldą kaip potencialą plėtrai. Finansiniams resursams It is indeed extremely complicated thing to restore owing to insufficient mechanisms and other resources. We use a cultural heritage as potential for development. [Finansiniai](#) resursai yra labai svarbūs. Iš kitos pusės iš miestų atvykusiems dalyviams reikia geresnio aptarnavimo ir patogumų Kalbant apie iššūkius, turime saugotis didelių pavojų – įvairių nelaimingų atsitikimų. Draudimas yra sveikintinas bet kokia forma.

6. Rekomendacija tolimesniam pilotiniam darbui

Pilotinis darbas būtų labai geras pripažinimas kultūros savanorių veiklos efektyvumo. Reikia konsoliduoti visas pastangas skatinimui, nes nepakanka kažką padaryti vienoje ar kitoje vietoje. Mūsų siūlymas – pilotinis darbas turi vykti tuo pačiu metu daugelyje vietų. Atkreipėme dėmesį į tai, kad miesto gyventojams yra labai patrauklu stebėti gamtą ir kraštovaizdį. Pakvieskime tą pačią dieną visus savanorius stebėti ir dokumentuoti kraštovaizdį. Gali būti fotografavimas, filmavimas, tapyba ar kitokios formos dokumentuoti gamtą ir gyvenamąją aplinką retai apgyvendintose vietovėse. Baigiamoji pilotinio darbo dalis – atrinktų darbų paroda su prizais ir apdovanojimais bei darbų paviešinimu. Kiti dalykai būtų detalizuojami vėliau.